Danko Dujmović

ISSN 0353-295X (Tisak) 1849-0344 (Online)
Radovi - Zavod za hrvatsku povijest
Vol. 57, br. 1, Zagreb 2025.

UDK: 94(497.52)"12"(091)
728.81(497.52)"12"(091)
Prethodno priopćenje
Primljeno: 1. 2. 2025.
Prihvaćeno: 1. 5. 2025.
DOI: 10.17234/RadoviZHP.57.07

Gdje se nalazio kastrum Nikola?

Kastrum Nikola spominje se u pisanom izvoru s početka 13. stoljeća u opisanoj reambulaciji Kajanova posjeda. Predstavlja najraniji izričiti spomen kastruma na području srednjovjekovne Slavonije. Međutim, pitanje njegove ubikacije još uvijek nije razriješeno. Ovaj rad donosi pregled dosadašnje literature o toj temi te iznosi prijedlog njegova smještaja na Medvednici, sjeverno od Čučerja.

Uvod

Kastrum Nikola prvi je izričito spomenuti kastrum u pisanim izvorima na području srednjovjekovne Slavonije. Pojavljuje se u opisu granica jednog od Baranovih posjeda 1202. godine.[1] Baran je početkom 13. stoljeća bio dekan Zagrebačkoga kaptola te je spomenut u više dokumenata iz toga vremena koji se odnose na njegove posjede. Pripadali su mu posjed *Jeroše* (*terra Jerose*, spomenut 1200. godine),[2] posjed kastrenza Kajana (*terra Kaiani castrensis*, spomenut 1202. godine)[3] te posjed braće Cene i Veretka (*terra fratrum Cehna et Weretk*, spomenut 1214. godine).[4] Također se spominje da je držao jedno selo koje je pripadalo Crkvi, odnosno Zagrebačkom kaptolu (*villa ecclesie quam tenuit Baranus decanus*, 1201).[5] U ispravi kralja Andrije II. iz 1217. potvrđeni su svi posjedi koji su do tada pripadali Zagrebačkom kaptolu, te su u njoj Baranovi posjedi navedeni zajedno kao jedna cjelina.[6] O samom Baranu

1 CD III: 17.

2 CD II: 353.

3 CD III: 17.

4 CD III: 129.

5 CD III: 7; osim tih posjeda, u Statuta Capituli Zagrabiensis iz 14. stoljeća spominju se još dva Baranova posjeda: *Preseka* i *Pozauya* (… predia Preseka circa Zavam quondam Barani…; … de possessione Barani, Prezeka et Pozauya vocata…), TKALČIĆ 1874: 44, 98. Međutim, ta su se dva posjeda nalazila južno od Dugog Sela te stoga neće biti uključena u daljnju raspravu, jer se njihov položaj ne može povezati s posjedima spomenutima u daljnjem tekstu, odnosno nisu relevantni za ubikaciju kastruma Nikola.

6 CD III: 154, ... *Resnek videlicet, Scepnica, Brest, terra Sihcneh et Weretk, Tornoa cum terra Coeiani*...; iako su navedeni pod drugačijim imenima, riječ je o istim posjedima koji su u ranijim izvorima bili spomenuti kao *t*erra Jerose i terra fratrum Cehna et Weretk; iznimka je terra Coeiani, kako je objašnjeno u daljnjem tekstu.

izvori ne pružaju više informacija: prvi je put spomenut 1193. godine kao svjedok, zajedno s još nekim osobama, u ispravi koju je izdao pečujski biskup Kalan. U tom se dokumentu Baran navodi kao kanonik i arhiđakon Zagrebačke biskupije.[7]

Što se tiče smještaja njegovih posjeda, sigurno je da se većina njih nalazila u istočnim dijelovima današnjega zagrebačkog područja, između gradskih četvrti Sesvete i Resnik na istoku te Čulinec i Trnava na zapadu.[8] Međutim, još uvijek nije jasno gdje se nalazio posjed kastrenza Kajana (*terra Kaiani castrensis),* na čijoj se međi spominje k*astrum Nikola*. U literaturi su iznesene različite pretpostavke o njegovu smještaju. Vjekoslav Klaić i Đuro Szabo smatrali su da je bio povezan s Donjom Zelinom jer je tamošnja župna crkva bila posvećena sv. Nikoli pa je, prema njihovu mišljenju, k*astrum Nikola* dobio ime upravo po titularu te crkve.[9] Juraj Ćuk nije precizirao položaj tog posjeda, već je samo naveo da se nalazio sjeverno od kastrenza iz G*ranešine*.[10] Mirko Stanisavljević pretpostavio je da je k*astrum* dobio ime prema osobi koja ga je posjedovala te da se vjerojatnije nalazio u Resničkoj Trnavi, temeljeći svoje mišljenje na frazi *Tornoa cum terra Coeiani,* kako je zapisano u ispravi kralja Andrije II. iz 1217. godine, a iz koje bi proizlazilo da je *Kajanov posjed* bio u neposrednoj blizini Trnave.[11] Njegovo su mišljenje slijedili Lelja Dobronić i Radoslav Gajer, iako se Dobronić u svom kasnijem radu priklonila stajalištu Klaića i Szabe.[12] I Zorislav Horvat kastrum Nikolu smješta u Donju Zelinu vjerojatno slijedeći mišljenje Klaića, Szabe i Dobronić, iako ih ne navodi kao referencu.[13] Najrecentniji spomen kastruma Nikole nalazi se u doktorskom radu Hrvoja Strukića, gdje je također pozicijom povezan s područjem Donje Zeline, odnosno na teritoriju Komitata Moravče.[14] Međutim, jedini čvrsti zaključak koji se može izvući na temelju pisanih izvora jest da je k*astrum* Nikola izgrađen tijekom 12. stoljeća i da se više ne spominje nakon 1202. godine.

Opis međe Kajanova posjeda u pisanom izvoru vrlo je štur. On daje nekoliko detalja, ali se na temelju njih posjed ne može precizno povezati ni s jednom određenom pozicijom u krajoliku. O samom Kajanu također nema dodatnih podataka. Ćuk s njime povezuje otok na rijeci Savi koji je 1201. godine darovan zagrebačkom biskupu.[15] Reambulacija njegova posjeda koji je bio darovan Baranu započinje

7 CD II: 265; STANISAVLJEVIĆ 1945: 82.

8 STANISAVLJEVIĆ 1945: 82–83; DUJMOVIĆ 2015: 79, 107–108.

9 KLAIĆ 1911: 13; SZABO 1920 (reprint 2006): 69.

10 ĆUK 1942: 97–98; Granešina se u pisanim izvorima iz 13. stoljeća spominje kao terra Opor, CD III: 152–153.

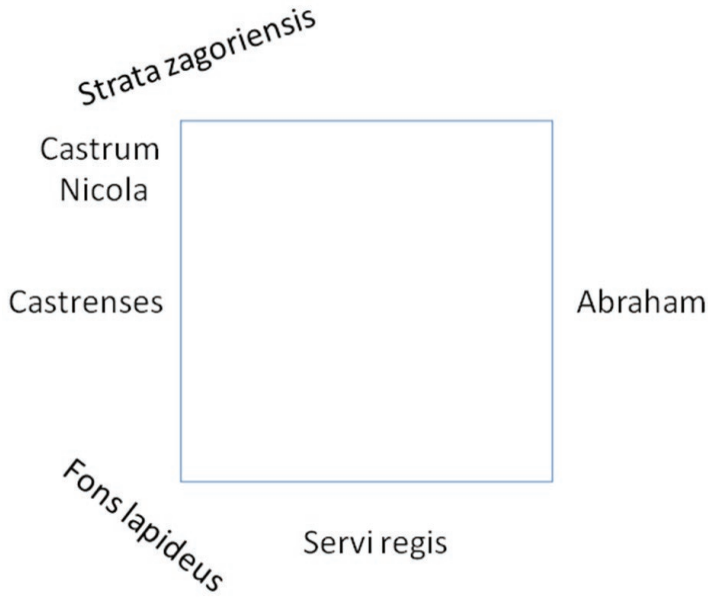
11 STANISAVLJEVIĆ 1945: 84.

12 DOBRONIĆ 1952: 202; GAJER 1978: 35; usporedi: DOBRONIĆ 1979: 104–105.

13 HORVAT 2014: 17.

14 STRUKIĆ 2025: 54, 105.

15 *Insula Cagnis*, CD III: 6; *Insula Cahianyc*, CD III: 12; ĆUK 1942: 96.

Sl. 1 Shematski prikaz susjeda Kajanova posjeda prema reambulaciji iz 1202.

na istoku, u susjedstvu Abrahama, rođaka komesa Gurka. Odatle se međa pružala prema jugu, gdje je graničila sa zemljom kraljevih podložnika (*terra servorum regis)*. Zatim se okrenula prema zapadu te je kod kamenitog izvora (*super fontem lapideum*) počela graničiti sa zemljom kastrenza (*terra castrensium)*. Nadalje se pružala prema sjeveru te se kod k*astruma Nikola* spojila sa zagorskom cestom (*annectitur publice strate zagoriensis*). Tamo se odvojila od zemlje k*astrenza* i vratila do početne točke reambulacije.[16] (sl. 1)

Nijedan detalj u takvom opisu ne može se izravno povezati s preciznijim geografskim položajem. Ipak, spomen zagorske ceste upućuje na prometnicu koja je smjerala prema Zagorju, odnosno prema području sjeverno od Medvednice, što bi moglo sugerirati da se posjed nalazio negdje na južnim obroncima Medvednice. Spomen kraljevih podložnika (*servi regis*) u susjedstvu također bi mogao pomoći u sužavanju područja potrage.

Kao što je ranije spomenuto, ostali Baranovi posjedi mogu se povezati s današnjim naseljima Sopnica i Brestje (u gradskoj četvrti Sesvete), Resnik (južno od Sesveta, prema Savi), Čulinec, Retkovec i Trnava (četvrti smještene između

[16] CD III: 17, (*... Dicta autem terra his metis circumcingitur: ab Oriente confinis est terre Abraam, cognati Gurconis comitis, deinde protenditur contra meridiem ad magnam pirum confinisque est terre seruorum regis, hincque uergit contra occidentem super fontem lapideum iungens se terre castrensium, ac deinde uersus semptemtrionem (!) et iuxta castrum Nicola annectitur publice strate Zagoriensis, disiungens se a dictis castrensium terris reuertensque ad inicium mete...*).

Sl. 2 Pozicije Baranovih posjeda u današnjem Zagrebu između Avenije Dubrava i rijeke Save: Sopnica, Brestje, Resnik, Čulinec, Retkovec i Trnava.

današnje Avenije Dubrava u Zagrebu i rijeke Save). (sl. 2) Reambulacije u pisanim izvorima omogućuju rekonstrukciju granica tih posjeda te potvrđuju da su Sopnica, Resnik, Čulinec, Trnava i Retkovec bili unutar opsega posjeda braće Cene i Veretka (*terra fratrum Cehna et Weretk)*, dok je Brestje istovjetno s posjedom Jeroše (*terra Jerose)*.[17]

Prijedlog smještaja Kajanova posjeda oko Donje Zeline

Smještaj Kajanova posjeda, odnosno k*astruma Nikole*, u Donju Zelinu treba razmotriti zbog činjenice da je komes Gurko imao posjede u tom području, a s obzirom na to da je njegov rođak Abraham bio istočni susjed Kajanove zemlje. Godine 1222. zabilježena je reambulacija posjeda *Pzer* (Psarjevo, koje se nalazi nešto sjevernije od Donje Zeline), a na njegovoj južnoj granici spominje se Gurkov sin Petar kao susjedni posjednik.[18] Nadalje, u tom se području u pisanim izvorima od 1242. godine pojavljuje i moravečki komes Abraham (*comes de Moroucha*), kada je on, zajedno sa svojim bratom, kupio dio posjeda od Bratile, Jaka i njihovih rođaka.[19] Iako vjerojatno ne može biti riječ o istoj osobi koja se 1202. godine spominje u susjedstvu Kajanova posjeda, Ćuk je pokušao genealoški povezati tu dvojicu Abrahama. Abraham iz sredine 13. stoljeća imao je brata po

17 STANISAVLJEVIĆ 1945: 86–88; GAJER 1978: 35; DUJMOVIĆ 2015: 79, 107–108, 111.

18 CD III: 220.

19 CD IV: 170–171.

imenu Nikola, a i njihov se otac također zvao Nikola. Njih dvojica imali su rođake, Tomu i Bartolomeja, sinove Tome (Abraham i Nikola te Toma i Bartolomej zajedno su 1245. godine dobili posjed Rakovec).[20] Ćuk smatra da su oni imali svoje rodovske posjede na području Kalnika te pretpostavlja da se otac starijega Nikole (oca Abrahama i Nikole) zvao Bartol, a otac starijega Tome (oca Tome i Bartolomeja) Abraham, te bi upravo ovaj mogao biti spomenuti rođak komesa Gurka i Kajanov susjed.[21] Međutim, Ćuk otvoreno priznaje da je to tek mogućnost i da ne zna u kakvom su točno srodstvu bili Abraham i Gurko.[22] Zanimljivo je razmotriti ponavljanje imena Abraham i Nikola kroz više generacija unutar jedne obitelji, pogotovo u povezanosti s imenom k*astruma Nikola*, koji se nalazio negdje u blizini Abrahamove zemlje, uz Kajanov posjed.

Ipak, valja istaknuti da tijekom 13. i 14. stoljeća ni Zagrebački kaptol ni zagrebački biskup nisu posjedovali zemlje na području Donje Zeline, osim posjeda Psarjevo, koji je prethodno pripadao zagrebačkom kastrumu, a biskup ga je dobio tek 1222. godine, te biskupskog posjeda Zelina, koji se nalazio sjevernije. Iz toga proizlazi zaključak da se Kajanov posjed (odnosno Baranov posjed iz 1202. godine), koji se u ispravi iz 1217. navodi među posjedima Zagrebačkoga kaptola, ne može nalaziti na širem području Donje Zeline.

Prijedlog smještaja Kajanova posjeda u Resničku Trnavu

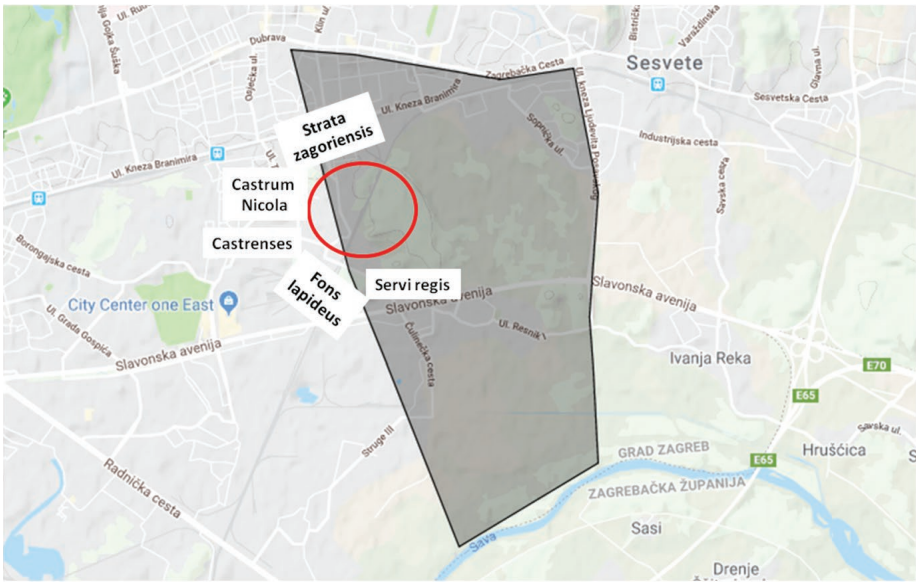
Ako se razmotri Stanisavljevićev smještaj Kajanova posjeda u blizinu Resničke Trnave, tada bi, prema tekstu reambulacije, negdje južno od pozicije Kajanove zemlje trebalo smjestiti kraljeve podložnike (*servi regis*), a na zapadnoj strani kastrenze. (sl. 3) U ispravi iz 1201. godine, u opisu međe biskupova posjeda Zagreb, spominju se kraljevi vinogradari (*vinitores regis*) u blizini potoka Trnave i na zapadnoj međi Cenina posjeda[23] – upravo onog posjeda koji je Baran dobio 1214. godine, zajedno s imanjem Cenina brata Veretka. (sl. 4) Kraljevi vinogradari mogli bi se poistovjetiti s kraljevim podložnicima (*servi regis*), a u tom bi se kontekstu njihov položaj mogao približno povezati s današnjim zagrebačkim četvrtima Trnava ili Donja Dubrava. To je područje početkom 13. stoljeća predstavljalo južni dio kraljevskog posjeda koji se prema sjeveru protezao sve do hrpta Medvednice,

[20] CD IV: 284.

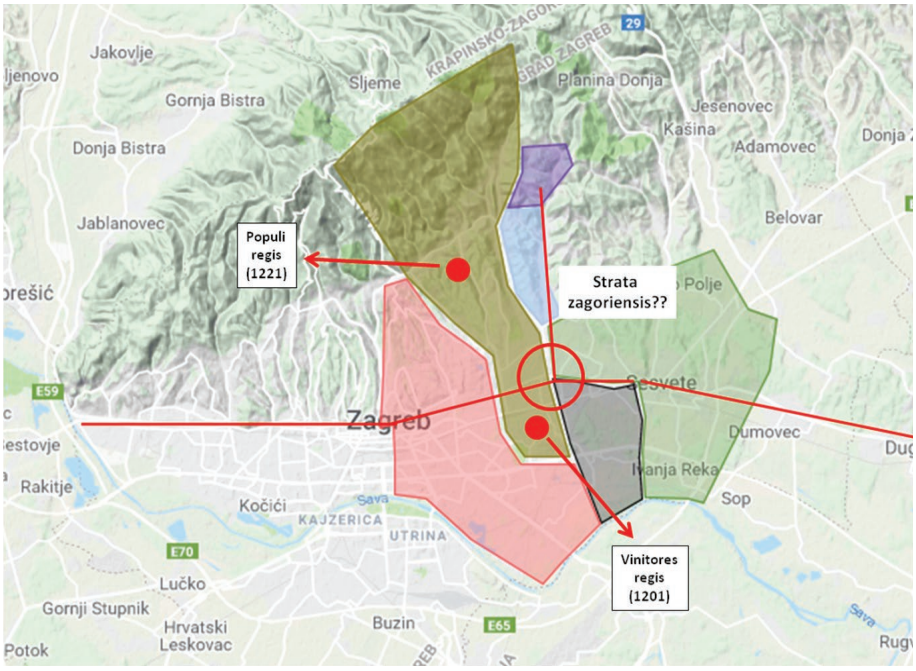
[21] ĆUK 1942: 76; iako Ćuk predlaže smještaj kastruma Nikole sjeverno od granešinskih kastrenza te razmatra genealogiju komesa Abrahama, on ta dva pitanja nije povezao niti je objasnio svoj prijedlog smještaja Kajanova posjeda (odnosno kastruma Nikole), kao ni poziciju Abrahamova posjeda na njegovoj istočnoj međi; tek je upozorio na to da se Gurkov rođak Abraham spominje na međi Kajanova posjeda te je sugerirao da bi to mogao biti isti Abraham stariji iz njegove predložene genealogije.

[22] ĆUK 1942: 56.

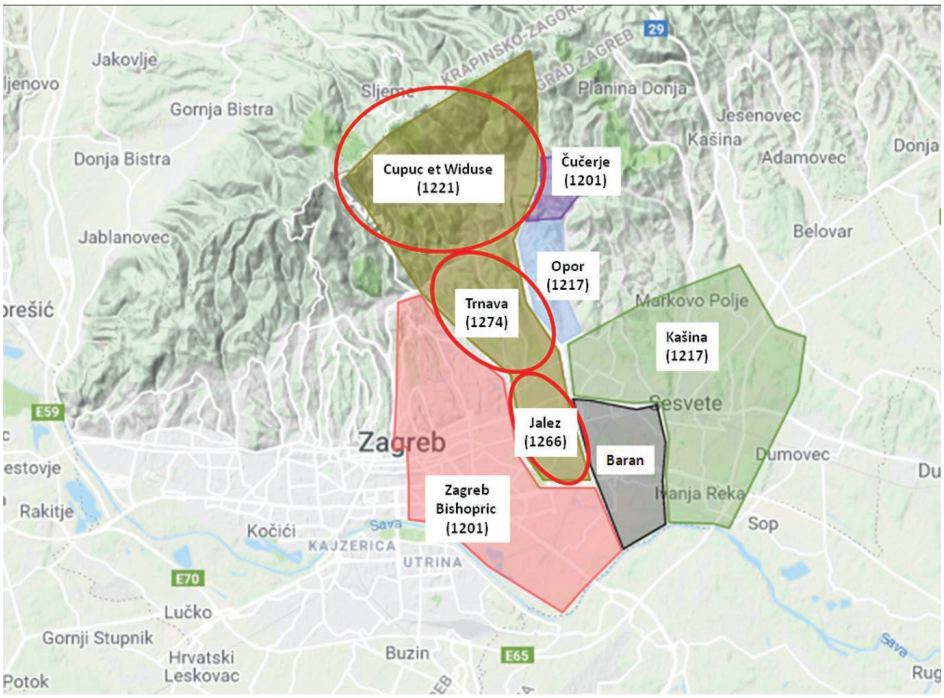
[23] CD III: 7.

Sl. 3 Moguća pozicija Kajanova posjeda uz Resničku Trnavu prema Stanisavljevićevom prijedlogu.

Sl. 4 Okvirna pozicija vinitores regis i populi regis na posjedu zagrebačkog kastruma prema pisanim izvorima iz ranog 13. stoljeća te moguća trasa zagorske ceste prema Stanisavljevićevom prijedlogu ubikacije Kajanova posjeda.

Sl. 5 Podjela kraljevskog posjeda koji je pripadao zagrebačkom kastrumu u poklonjene posjede tijekom 13. stoljeća.

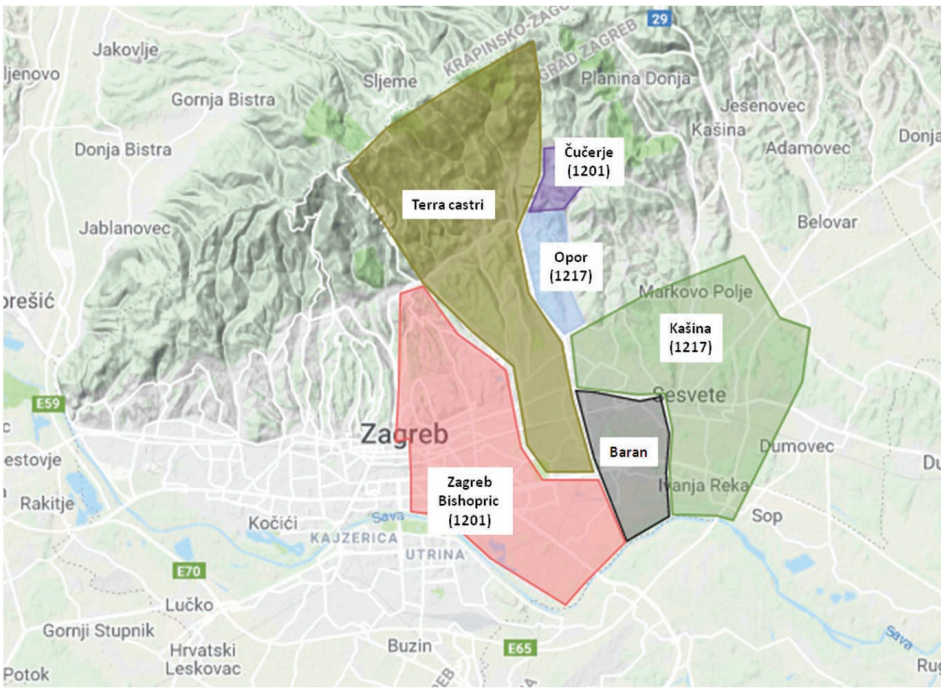
a tada je pripadao zagrebačkom kastrumu. Cijeli je taj kompleks kraljevske zemlje tijekom 13. stoljeća bio podijeljen u tri posjeda i darovan. Južni je dio 1266. godine poklonjen pod imenom *Jalez*[24], središnji dio 1274. godine pod imenom *Tornawa*[25], dok je sjeverni dio te zemlje, nazvan *Cupuc et Widuse*, kralj Andrija II. darovao Zagrebačkom kaptolu 1221. godine.[26] (sl. 5) U reambulaciji najranije darovanog posjeda na južnoj se međi kao susjedi spominju *populi regis*, koji bi se eventualno mogli poistovjetiti s kastrenzima. Na temelju navedenih elemenata i slijedeći Stanisavljevićeve argumente, Kajanov bi posjed bio smješten otprilike na području današnje Donje Dubrave u Zagrebu. Zagorska bi se cesta u tom slučaju mogla povezati s putem koji je preko Čučerja vodio prema Medvednici i dalje na sjever. U tom bi se kontekstu k*astrum Nikola* trebao nalaziti negdje uz tu cestu, između Čulinca i Granešine. (sl. 4)

Međutim, na tom se području nigdje kao posjednik ne spominje Abraham, čija bi se zemlja trebala nalaziti u susjedstvu s istočne strane. Prema pisanim izvorima

[24] CD V: 391–392.

[25] CD VI: 76, 225.

[26] CD III: 200–201.

Sl. 6 Posjedi u susjedstvu Baranove zemlje.

s početka 13. stoljeća, u tom su se dijelu nalazili ranije spomenuti posjed Cene i Veretka (koji je nakon 1214. godine postao Baranov), *terra Opor* (današnja Granešina), koju je Zagrebačkom kaptolu prije 1217. darovao Blaž, opat Sv. Martina, te dalje prema istoku posjed Kašina (*terra Casina)*, koji su također prije 1217. godine Zagrebačkom kaptolu darovali Uta (*Wtha*) i njegova braća.[27] (sl. 6) S obzirom na to, Stanisavljevićevu bih pretpostavku ipak isključio kao moguću poziciju k*astruma Nikola*.

Prijedlog smještaja Kajanova posjeda sjeverno od granešinskih kastrenza

Na temelju elemenata navedenih u pisanim izvorima, može se razmotriti još jedna pozicija za smještaj Kajanova posjeda. Kraljevi se podložnici (*servi regis*) izrijekom spominju na sjeverozapadnoj međi biskupskog posjeda Čučerje, smještenom nešto sjevernije od posjeda Opor. Međa Čučerja opisana je 1201. godine u ispravi kralja Emerika, kojom se potvrđuju svi posjedi koji su do tada pripadali zagrebačkom biskupu.[28] Iako je na temelju opisane reambulacije teško precizno

[27] CD III: 152–154.

[28] CD III: 7–8.

rekonstruirati točno smjeranje međe, samo naselje Čučerje postoji i danas, čime se može općenito odrediti položaj tog srednjovjekovnog posjeda.[29] Na zapadnoj strani Čučerje je dijelilo među s kraljevskom zemljom zagrebačkog kastruma, koja je 1221. godine darovana Zagrebačkom kaptolu kao *terra Cupuc et Widuse*, kao što je ranije spomenuto. Istočni susjedi čučerskoga posjeda bili su Meriad i Bratonja, dok se na sjeveroistočnoj strani spominje oznaka međe nazvana *Haranc* (*ad metam Haranc*). Iz samoga teksta nije jasno značenje riječi *Haranc* – moguće je da je to također bilo ime susjednog posjednika. Na temelju dostupnih informacija iz pisanih izvora, Kajanov se posjed mogao nalaziti sjeverno od biskupskog posjeda Čučerje, odnosno sjevernije od kraljevih podložnika (*servi regis*), koji su bili susjedi uz sjevernu među čučerskog posjeda. Dobronić i Gajer zaključili su da se biskupski posjed Čučerje u nekom trenutku proširio prema sjeveru, s obzirom na izvor iz 1328. godine iz kojeg proizlazi da se protezao do hrpta Medvednice, gdje je graničio s posjedom roda Aka (*Acha*), odnosno s posjedom Arlandovih sinova.[30] Prema istoku se nalazio posjed Sv. Juraj, koji odgovara današnjem naselju Planina Donja. Pripadao je sepulkralcima, a najraniji poznati zapis o njihovoj prisutnosti na tom području potječe iz 1242. godine. Nije poznato kada su i od koga sepulkralci dobili taj posjed.[31] To otvara mogućnost da je ta zemlja prethodno, prije nego što je darovana sepulkralcima, pripadala Abrahamu. (sl. 7) Sjevernu među posjeda *Cupuc et Widuse*, čija je reambulacija opisana u ispravi iz 1221. godine, označavala je cesta koja je od najvišeg vrha Medvednice vodila prema istoku.[32] Taj se pravac u blizini opisane međe vjerojatno spajao s drugom cestom koja je dolazila iz Čučerja te se odatle put nastavljao niz sjeverne padine Medvednice prema Zagorju.[33] Ta trasa i danas služi kao planinarska staza i hodočasnički put koji iz Čučerja vodi prema Mariji Bistrici.

U tom slučaju, k*astrum Nikola* bio bi smješten negdje uz hrbat Medvednice, u blizini trasa spomenutih puteva – moguće između vrhova Lipa i Rog. Takav položaj odgovara Ćukovoj pretpostavci da se k*astrum Nikola* nalazio sjeverno od granešinskih kastrenza. Na tom su se području 1328. godine međom doticala tri posjeda: biskupski posjed Čučerje, *Cupuc et Widuse* i prostrani posjed roda Aka, koji je opisan u ispravi kralja Andrije II. iz 1209. godine.[34] Ako je prijedlog ovakve ubikacije točan, k*astrum Nikola* mogao se nalaziti na teritoriju kraljevskog posjeda zagrebačkog kastruma (kasnije formiranog kao posjed *Cupuc et Widuse*) ili na posjedu roda Aka.[35] (sl. 8)

---

[29] DOBRONIĆ 1951: 252; GAJER 1978: 38.

[30] CD IX: 406; DOBRONIĆ 1951: 252; GAJER 1978: 38.

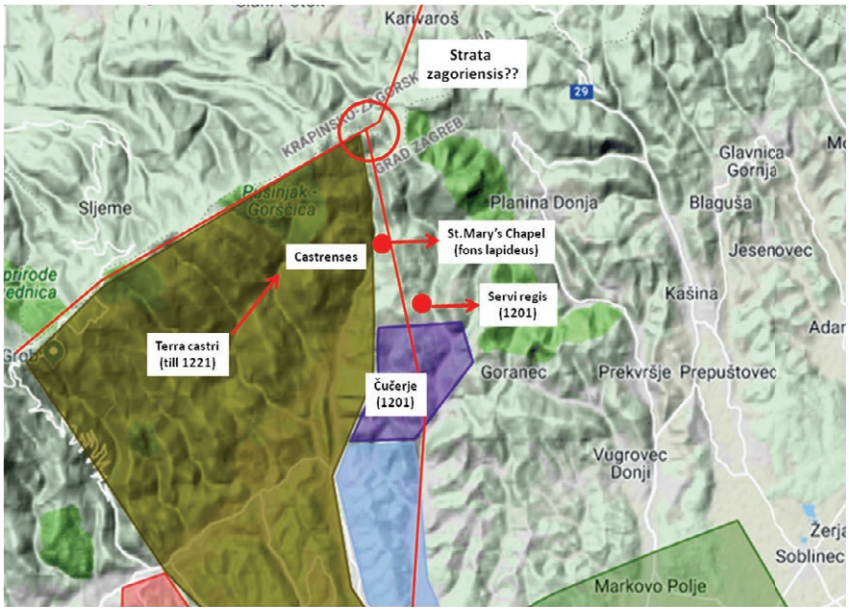
[31] CD IV: 170; DOBRONIĆ 1984: 44–46.

[32] DOBRONIĆ 1952: 224.

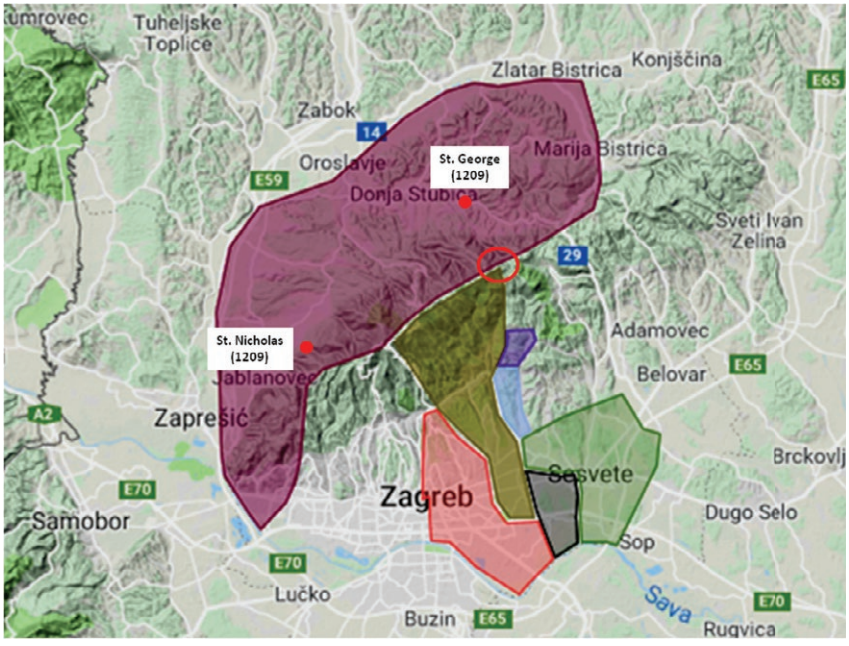
[33] DUJMOVIĆ 2015: 99–100.

[34] CD III: 93.

[35] Budući da se kastrum Nikola u opisu međe Kajanova posjeda spominje samo usputno kao jedan od markera u krajoliku, manje je vjerojatno da je pripadao upravo tom posjedu.

Sl. 7 Pretpostavljena pozicija Kajanova posjeda sjeverno od biskupskog posjeda Čučerje. U blizini kapelice BDM uz planinarsku stazu prema hrptu Medvednice nalazi se izvor.

Sl. 8 Moguća pozicija kastruma Nikola na području gdje su se prema izvorima iz 14. stoljeća doticale međe triju posjeda: biskupskog posjeda Čučerje, kaptolskog posjeda Cupuc et Widuse te posjeda roda Aka.

Prema kome je kastrum dobio ime?

Ime k*astruma* moglo bi upućivati na njegova prvotnog vlasnika ili graditelja. Kao što je ranije spomenuto, ime Nikola može se povezati s Abrahamovom obitelji, čime bi se k*astrum Nikola* moglo povezati s njegovim posjedom. Međutim, prema opisu međe Kajanova posjeda, vjerojatnije je da se kastrum Nikola nalazio zapadnije od Kajanova i Abrahamova posjeda te je zato prethodno povezan upravo sa zemljom koja je tada pripadala zagrebačkom kastrumu ili rodu Aka. Ako je kastrum Nikola bio povezan s rodom Aka, u povelji iz 1209. godine ne spominje se nijedan pripadnik tog roda po imenu Nikola. Najistaknutija osoba u to vrijeme bio je Vratislav, sin Vratislava, koji je posjed dijelio sa svojom braćom i rođacima: Petušom (*Petus*), Dobšom (*Dobucha*), Berislavom (*Berizlo*), Kosinom (*Cosina*), Tomom (*Toma*), Troselom (*Troceil*), Stjepanom (*Stephanus*), Strizmerom (*Strizmer*) i Vranšom (*Vransa*). Ime Nikola moglo je Vratislavu imati neko posebno značenje s obzirom na to da je on izgradio crkvu posvećenu sv. Nikoli u današnjoj Poljanici Bistranskoj, no izgradio je i crkvu posvećenu sv. Jurju u današnjoj Gornjoj Stubici, tako da se samo na temelju tog podatka ne može ustvrditi neka konkretnija poveznica.[36] Od kraja 13. stoljeća, ime *Nikola* redovito se pojavljuje u jednom ogranku roda Aka, koji je vjerojatno izravno potekao od Vratislavova, a prvi među njima je (kako pretpostavlja Ćuk) bio Vratislavov unuk.[37] Međutim, nažalost, ništa od dostupnih informacija ne pomaže u odgonetavanju porijekla imena kastruma Nikola.

Zaključak

Među trima predloženim pozicijama koje se javljaju u literaturi, a s obzirom na sve što je naprijed izneseno, najskloniji sam zaključku da su se Kajanov posjed i k*astrum Nikola* nalazili sjeverno od Čučerja, uz hrbat Medvednice te uz put koji se, dolazeći iz pravca Čučerja, spuštao sjevernom stranom Medvednice prema Zagorju. Smještaj Kajanova posjeda u blizini hrpta Medvednice čini se logičnijim od pretpostavljene pozicije uz Resničku Trnavu, uzme li se u obzir spomen zagorske ceste i kamenitog izvora (*fons lapideus*), što u geografskom kontekstu bolje odgovara karakteristikama reljefa Medvednice nego nizinskog prostora uz rijeku Savu. Nakon 1202. godine Kajanov je posjed preko dekana Barana pripao Zagrebačkom kaptolu. Moguće je da je kasnije, prije 1328. godine, postao dijelom biskupskog posjeda Čučerje koji se do tada proširio prema sjeveru, do grebena Medvednice. U svakom slučaju, glavni bi doprinos rada bio zaključak da kastrum Nikola ne bi trebalo tražiti u blizini Donje Zeline s obzirom na to da u tom širem području nije bilo kaptolskih posjeda uz koje bi se mogao vezati Kajanov posjed, pa time niti pozicija kastruma Nikola.

[36] CD III: 91–94.

[37] ĆUK 1942: 38; IVANČAN 1904: 153–159.

Popis kratica

CD – *Codex Diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*

Bibliografija

Tiskani izvori

Codex Diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae, vol. II–VI, IX. 1904–1911. Urednik Tadija Smičiklas. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

Literatura

ĆUK, Juraj. 1942. *Zagrebačka županija oko 13. stoljeća*. Zagreb: Velika župa Prigorje.

DOBRONIĆ, Lelja. 1951. Topografija zemljišnih posjeda zagrebačkih biskupa prema ispravi kralja Emerika iz 1201. *Rad JAZU* 283: 245–331.

DOBRONIĆ, Lelja. 1952. Topografija zemljišnih posjeda Zagrebačkog kaptola prema izvorima XIII. i XIV. stoljeća. *Rad JAZU* 286: 171–256.

DOBRONIĆ, Lelja. 1979. *Po starom Moravču*. Zagreb: Povijesni muzej Hrvatske.

DOBRONIĆ, Lelja. 1984. Posjedi i sjedišta templara, ivanovaca i sepulkralaca u Hrvatskoj. *Rad JAZU* 406: 9–147.

GAJER, Radovan. 1978. Posjedi Zagrebačkog kaptola oko Zagreba u prvoj polovici 14. stoljeća. *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest* 11: 5–102.

HORVAT, Zorislav. 2014. *Burgologija*. *Srednjovjekovni utvrđeni gradovi kontinentalne Hrvatske*. Zagreb: UPI-2M PLUS – Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

IVANČAN, Ljudevit. 1904. Vratislav i pleme Aka. *Vjesnik Zemaljskog arhiva* 6: 10–163.

KLAIĆ, Vjekoslav. 1911. Prilozi za povijest grada Zeline. *Vjesnik Hrvatskog arheološkog društva* 11: 13–17.

STANISAVLJEVIĆ, Mirko. 1945. Baranove zemlje. *Vjesnik Državnog arhiva* 11: 81–92.

SZABO, Gjuro. 1920 (reprint 2006). *Sredovječni gradovi u Hrvatskoj i Slavoniji*. Zagreb: Matica hrvatska.

Doktorske disertacije

DUJMOVIĆ, Danko. 2015. *Elementi kulturnog krajolika u pisanim izvorima od 11. do kraja 13. stoljeća u međuriječju Save i Drave na području Zagrebačke biskupije*. Doktorski rad, Sveučilište u Zagrebu.

STRUKIĆ, Hrvoje. 2025. *Komitat Moravče i Zelingrad do kraja XVI. stoljeća*. Doktorski rad, Hrvatsko katoličko sveučilište.

Where was Castrum Nicola situated?

The castrum Nikola is mentioned in a written source from the beginning of the thirteenth century in a description of the boundaries of the estate of a certain Kajan. It represents the earliest explicit reference to a castrum in the territory of medieval Slavonia, but the exact location of castrum Nikola has remained unresolved in the scholarly literature. This paper reviews previous hypotheses concerning its placement, including proposals situating it in the area of Donja Zelina or near Resnička Trnava, and critically re-evaluates them in light of written sources and reconstructed patterns of landownership. By analysing boundary descriptions, references to neighbouring estates, the mention of *servi regis* along the border, and the Zagorje road, the paper proposes a new location for Kajan's estate and castrum Nikola on Mount Medvednica, north of the medieval estate of Čučerje. The suggested position lies along the Medvednica ridge, near communication routes leading towards Zagorje. The paper concludes that castrum Nikola should not be sought in the wider area of Donja Zelina, as the absence of Zagreb Chapter estates there makes such an identification unlikely.

Key words: Castrum Nicola, cultural landscape, Medvednica, Zagreb, Čučerje
Ključne riječi: kastrum Nikola, kulturni krajolik, Medvednica, Zagreb, Čučerje

Danko Dujmović
Odsjek za povijest umjetnosti
Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci
Sveučilišna avenija 4
51000 Rijeka
ddujmovic@uniri.hr

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI
57
Broj 1

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

FF press

ZAGREB 2025.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 57, broj 1

Izdavač / Publisher
Zavod za hrvatsku povijest
Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet, Odsjek za povijest
FF press

Za izdavača / For Publisher
Domagoj Tončinić

Glavni urednik / Editor-in-Chief
Filip Šimetin Šegvić

Izvršni urednik / Managing editor
Zvjezdana Sikirić Assouline

Zamjenik glavnog urednika / Assistant Editor-in-Chief
Luka Špoljarić

Uredništvo / Editorial Board
Inga Vilogorac Brčić (stara povijest/ancient history), Trpimir Vedriš (srednji vijek/medieval history), Hrvoje Petrić (rani novi vijek/early modern history), Martin Previšić (suvremena povijest/contemporary history), Tvrtko Jakovina (globalna povijest/global history), Silvija Pisk (zavičajna povijest/local history), Tomislav Galović (pomoćne povijesne znanosti/auxiliary sciences of history)

Izvršni urednik za međunarodnu komunikaciju / Executive editor for international communication
Nada Zečević

Urednik recenzija / Review Editor
Kornelija Jurin Starčević

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Council
Denis Jevgenjevič Alimov (Sankt Peterburg), Csaba Békés (Budapest), Jakub Beneš (London), Rajko Bratož (Ljubljana), Svetlozar Eldarov (Sofija), Toni Filiposki (Skopje), Aleksandar Fotić (Beograd), Vladan Gavrilović (Novi Sad), Hannes Grandits (Berlin), Kateřina Horníčková (České Budějovice / Olomouc), Catherine Horel (Pariz), Angela Ilić (München), Egidio Ivetić (Padova), Husnija Kamberović (Sarajevo), Irina Lyubomirova Ognyanova-Krivoshieva (Sofija), Axel E. W. Müller (Leeds), Beata Możejko (Gdanjsk), Géza Pálffy (Budapest), Zlatko Pleše (Chapel Hill), Ioan-Aurel Pop (Cluj), Alexios G. C. Savvides (Kalamata), Vlada Stanković (Beograd), Zrinka Stahuljak (Los Angeles), Ludwig Steindorff (Kiel), Peter Štih (Ljubljana), Andrea Vanina Neyra (Buenos Aires), Radina Vučetić (Beograd), Christina Lutter (Beč) i Andrej Hozjan (Maribor)

Tajnik uredništva / Editorial Board Assistant
Dejan Zadro

Adresa uredništva/Editorial Board address
Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120191

Časopis izlazi jedanput godišnje / The Journal is published once a year
Časopis je u digitalnom obliku dostupan na / The Journal in digital form is accessible at: Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“ http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp

Financijska potpora za tisak časopisa / The journal is published with the financial support by:
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Časopis je indeksiran u sljedećim bazama / The Journal is indexed in the following databases:
Directory of Open Access Journals, EBSCO, SCOPUS, ERIH PLUS, Emerging Sources Citation Index - Web of Science

Naslovna stranica / Title page by
Marko Maraković

Grafičko oblikovanje i računalni slog / Graphic design and layout
Marko Maraković

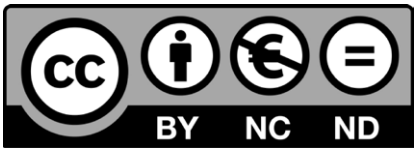
Lektura / Language editors
Katarina Starčević (hrvatski / Croatian)
Tomislav Brandolica (engleski / English)

Korektura / Copy editing
Marta Janković

Ilustracija na naslovnici
Muza Klio (Alexander S. Murray, *Manual of Mythology*, London 1898)

Časopis je u digitalnom obliku dostupan na Portalu znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“ http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp

The Journal is accessible in digital form at the Hrcak - Portal of scientific journals of Croatia http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp

Djelo je objavljeno pod uvjetima Creative Commons Autorstvo-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 Međunarodne javne licence (CC-BY-NC-ND) koja dopušta korištenje, dijeljenje i umnažanje djela, ali samo u nekomercijalne svrhe i uz uvjet da se ispravno citira djelo i autora, te uputi na izvor. Dijeljenje djela u prerađenom ili izmijenjenom obliku nije dopušteno.